

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Οι ήχοι που χρησιμοποιούμε στη μουσική λέγονται **νότες ή φθόγγοι** και έχουν επτά ονόματα : **ντο - ρε - μι - φα - σολ - λα - σι**. Η σειρά αυτή επαναλαμβάνεται πολλές φορές σε διαφορετικά ύψη για να μας δώσει όλη την **μουσική έκταση** (όλες τις νότες δηλαδή που χρησιμοποιούμε στην μουσική).

Τα κύρια χαρακτηριστικά των ήχων είναι : το **ύψος** , η **διάρκεια** , η **ένταση** και η **χροιά** (χροιά είναι το ξεχωριστό άκουσμα ενός ήχου ανάλογα του μέρους προέλευσής του).

Σημεία διάρκειας των ήχων – φθογγόσημα

Την διάρκεια των ήχων τη μετράμε με ισόχρονες κινήσεις του χεριού ή του ποδιού που λέγονται **χρόνοι**. Τα σημεία που με το σχήμα τους δείχνουν τη διάρκεια (τους χρόνους) των ήχων λέγονται **φθογγόσημα** και είναι :

το ολόκληρο		διαρκεί 4 χρόνους
το μισό		διαρκεί 2 χρόνους
το τέταρτο		διαρκεί 1 χρόνο
το όγδοο		διαρκεί $\frac{1}{2}$ του χρόνου
το δέκατο έκτο		διαρκεί $\frac{1}{4}$ του χρόνου

Δύο όγδοα μπορούν να γραφούν και ενωμένα ή .

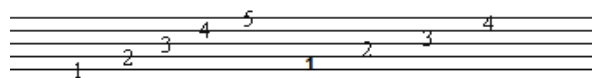
Δύο ή περισσότερα δέκατα έκτα γράφονται και έτσι

ή .

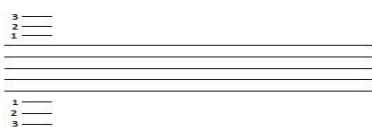
Οι ουρές – τα στελέχη των φθόγγων γράφονται μέχρι την 3^η γραμμή του πενταγράμμου πάνω και δεξιά . Πάνω από την 3^η γραμμή γράφονται από κάτω και αριστερά .

Το πεντάγραμμο. Είναι πέντε οριζόντιες και παράλληλες γραμμές που πάνω τους και στα **διαστήματα** που βρίσκονται ανάμεσα τους, γράφουμε τις νότες , το κλειδί , τις παύσεις και τα άλλα μουσικά σημεία .

Τις γραμμές και τα διαστήματα του πενταγράμμου αριθμούμε από κάτω προς τα πάνω .

Βοηθητικές γραμμές. Για φθόγγους ψηλότερους ή χαμηλότερους από αυτούς που μπορούμε να σημειώσουμε στις 11 θέσεις του πενταγράμμου χρησιμοποιούμε τις βοηθητικές γραμμές. Είναι μικρές γραμμές που μπαίνουν πάνω και κάτω από το πεντάγραμμο και το επεκτείνουν. Πρώτη βοηθητική γραμμή λέμε αυτή που βρίσκεται πιο κοντά στο πεντάγραμμο .

Κλειδιά ή γνώμονες. Γράφονται στην αρχή του πενταγράμμου και μας δείχνουν το **όνομα** και το **ύψος** μιας νότας .

Έχουμε τρία είδη κλειδιών :

το **κλειδί του Σολ** που χρησιμοποιείται για τις ψηλές νότες

το **κλειδί του Φα** που χρησιμοποιείται για τις χαμηλές νότες

τα τρία **κλειδιά του Ντο** χρησιμοποιήθηκαν στη **φωνητική μουσική**

Οι νότες στο κλειδί του **Σολ** :

Τα είδη της ανθρώπινης φωνής ανάλογα με την έκταση τους είναι :

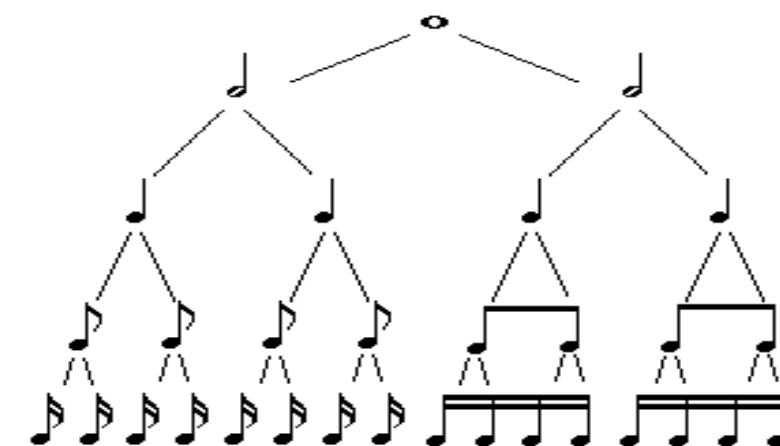
Γυναικείες ή παιδικές	Σοπράνο η ψηλότερη γυναικεία ή παιδική φωνή
	Άλτο η χαμηλότερη γυναικεία ή παιδική φωνή
Ανδρικές	Τενόρος η ψηλότερη ανδρική φωνή
	Μπάσος η χαμηλότερη ανδρική φωνή

Παύσεις είναι τα σημεία που δείχνουν το σταμάτημα του ήχου :

παύση ολοκλήρου		Διαρκεί 4 χρόνους	
παύση μισού		Διαρκεί 2 χρόνους	
παύση τετάρτου		Διαρκεί 1 χρόνο	
παύση ογδού		Διαρκεί ½ του χρόνου	
παύση δεκάτου έκτου		Διαρκεί ¼ του χρόνου	

Έξω από το πεντάγραμμο οι παύσεις του ολόκληρου και του μισού γράφονται:
παύση ολοκλήρου , παύση μισού

Συγκριτικός πίνακας φθογγόσημων :

Σύζευξη διάρκειας: Είναι μια καμπύλη γραμμή που ενώνει δύο νότες του ίδιου ύψους. Οι νότες αυτές διαβάζονται σαν μία .

π.χ = = 2 χρόνους , = = 3 χρόνους

Με την σύζευξη μπορούμε να γράψουμε διάρκειες που δεν μπορούν να γραφούν με τα μέχρι τώρα γνωστά σημεία διάρκειας :

π.χ = 2 ½ χρόνους , = 1 και ¼ του χρόνου.

Επίσης : 2 συζεύξεις στη σειρά : = 3 ½ χρόνους

Ενώνουμε φθόγγους που βρίσκονται σε διαφορετικά μέτρα ||

Στιγμή διαρκείας : Είναι μια τελεία που γράφεται στα δεξιά μιας νότας ή μιας παύσης και αυξάνει την διάρκεια της κατά το μισό . Η νότα ή η παύση με στιγμή διαρκείας ονομάζεται **παρεστιγμένη** .

Ολόκληρο παρεστιγμένο		διαρκεί		6 χρόνους
Μισό παρεστιγμένο		διαρκεί		3 χρόνους
Τέταρτο παρεστιγμένο		διαρκεί		1 και ½ του χρόνου
Όγδοο παρεστιγμένο		διαρκεί		¾ του χρόνου
Δέκατο έκτο παρεστιγμένο		διαρκεί		3/8 του χρόνου

Τρίηχο : Είναι τρεις νότες της ίδιας διάρκειας που έχουν από πάνω τους μια καμπύλη ή αγκύλη και τον αριθμό 3 . Οι νότες αυτές διαρκούν όσο δύο νότες της ίδιας διάρκειας ή όσο μία νότα της αμέσως μεγαλύτερης διάρκειας .

	διαρκεί όσο		ή		8 χρόνους
	διαρκεί όσο		ή		4 χρόνους
	διαρκεί όσο		ή		2 χρόνους
	διαρκεί όσο		ή		1 χρόνο
	διαρκεί όσο		ή		½ του χρόνου

Μερικές φορές στη θέση ενός ή δύο φθόγγων του τρίηχου μπορεί να έχουμε

παύσεις π.χ

Μπορεί επίσης οι δύο φθόγγοι του τρίηχου να ενωθούν

Μέτρο : Κάθε μουσικό κομμάτι χωρίζεται σε μέρη ίδιας διάρκειας που λέγονται μέτρα . Η διαίρεση του κομματιού σε μέτρα γίνεται με τις **διαστολές** που είναι γραμμές κάθετες στο πεντάγραμμο . Διπλή διαστολή βάζουμε στο τέλος του κομματιού ή στο τέλος ενός μέρους του .

Αριθμοί που ορίζουν τα μέτρα : Τη διάρκεια των μέτρων ενός μουσικού κομματιού δείχνει ένα κλάσμα που γράφεται στην αρχή του πενταγράμμου μετά το κλειδί . Ο αριθμητής δηλώνει τα **μέρη** (τους χρόνους) του μέτρου και ο παρονομαστής τη **διάρκεια** του κάθε μέρους του μέτρου (χρόνου) .

Παράδειγμα :

2 το κάθε μέτρο έχει δύο μέρη – χρόνους

4 η διάρκεια του κάθε χρόνου είναι όσο ένα τέταρτο (♩)

2 - 12	Ένα τέτοιο κλάσμα μπορεί να έχει στον αριθμητή ένα νούμερο από το 2 - 12
2 , 4 , 8	και παρονομαστή $2 = \text{♩}$, $4 = \text{♪}$, $8 = \text{♫}$, σπάνια $16 = \text{♬}$

Είδη μέτρων :

- **Απλά μέτρα :** είναι τα **διμερή** και **τριμερή** μέτρα , αυτά δηλαδή που έχουν αριθμητή το 2 ή το 3 .

$2/2$, $2/4$, $2/8$, $3/2$, $3/4$, $3/8$

- **Σύνθετα μέτρα :** είναι αυτά που αποτελούνται από δύο ή περισσότερα ίδιας διάρκειας απλά μέτρα :

$\frac{4}{4} = \frac{2}{4} + \frac{2}{4}$, $\frac{6}{8} = \frac{3}{8} + \frac{3}{8}$, * $\frac{9}{8} = \frac{3}{8} + \frac{3}{8} + \frac{3}{8}$
 $\frac{12}{8} = \frac{3}{8} + \frac{3}{8} + \frac{3}{8} + \frac{3}{8}$ κ.α

- **Μικτά :** είναι τα μέτρα που αποτελούνται από δύο ή περισσότερα διαφορετικής διάρκειας απλά μέτρα :

$\frac{5}{4} = \frac{3}{4} + \frac{2}{4}$ ή $\frac{2}{4} + \frac{3}{4}$, $\frac{8}{8} = \frac{3}{8} + \frac{2}{8} + \frac{3}{8}$
 $\frac{7}{8} = \frac{3}{8} + \frac{2}{8} + \frac{2}{8}$ (καλαματιανός)

* $\frac{9}{8} = \frac{2}{8} + \frac{2}{8} + \frac{2}{8} + \frac{3}{8}$ (ζειμπέκικος)

*Το μέτρο $9/8$ το συναντάμε και σα σύνθετο και σαν μικτό μέτρο .

Χωρίζουμε τα μουσικά κομμάτια σε μέτρα για δύο λόγους :

Για να τα διαβάζουμε και να τα μελετάμε πιο εύκολα , αλλά κυρίως γιατί **μέσα από το μέτρο εκφράζονται οι τονισμοί** .

Τονισμός των χρόνων του μέτρου.

Όλες οι νότες που βρίσκονται μέσα σε ένα μέτρο δεν τονίζονται το ίδιο . Το ποιες νότες θα τονίσουμε εξαρτάται από το μέρος του μέτρου (τους χρόνους) που βρίσκονται .

Σε όλα τα μέτρα (απλά , σύνθετα , μικτά) ο πρώτος χρόνος είναι **τονισμένος** (δυνατός , ισχυρός) και λέγεται **θέση** . Αναλυτικά :

Στα απλά **διμερή μέτρα** $2/2$, $2/4$, $2/8$ το πρώτο μέρος , ο πρώτος χρόνος δηλαδή είναι **δυνατός** και ο δεύτερος **αδύνατος** ($\underline{\Delta}$ - α) .

Στα απλά **τριμερή μέτρα** $3/4$, $3/8$ κ .α ο πρώτος χρόνος είναι **δυνατός** και οι άλλοι δύο **αδύνατοι** ($\underline{\Delta}$ - α - α) .

Τα σύνθετα και τα μικτά μέτρα τα αναλύουμε στα απλά που αποτελούνται και τα τονίζουμε ανάλογα :

$4/4 = 2/4 + 2/4 = \underline{\Delta}$ - α - $\underline{\delta}$ - α
($\underline{\delta}$ λιγότερο δυνατός από το πρώτο δυνατό χρόνο του μέτρου)

$5/8 = 3/8 + 2/8 = \underline{\Delta}$ - α - α - $\underline{\delta}$ - α

Από τα απλά διμερή και τριμερή μέτρα προκύπτει ο τονισμός των σύνθετων και των μικτών μέτρων αλλά και των **ρυθμικών σχημάτων**.

Ρυθμικό σχήμα λέμε μια ομάδα από νότες μικρής αξίας που καλύπτουν συνήθως ένα ή δύο χρόνους του μέτρου ή τμήματα του ενός χρόνου .

 = $\underline{\Delta}$ - α , = $\underline{\Delta}$ - α - α , = $\underline{\Delta}$ - α - $\underline{\delta}$ - α

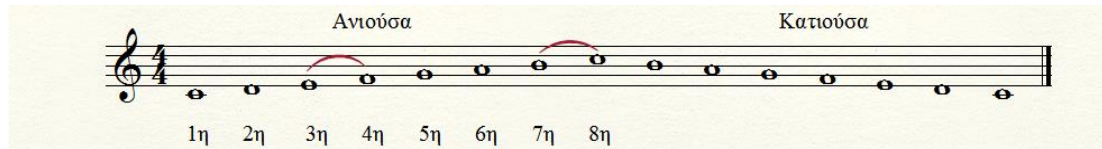
Ελλιπές μέτρο – Άρση .

Πολλά μουσικά κομμάτια αρχίζουν με ένα ή περισσότερους ατόνιστους φθόγγους που δεν συμπληρώνουν ένα κανονικό (ολόκληρο) μέτρο. Το μέτρο αυτό λέγεται **ελλιπές** ή **άρση** και πολλές φορές συμπληρώνεται από ένα όχι ολοκληρωμένο μέτρο που βρίσκεται στο τέλος του κομματιού .

Κλίμακα (σκάλα) : είναι μια σειρά από φθόγγους που πηγαίνουν συνήθως από το χαμηλότερο στον ψηλότερο (**ανιούσα κλίμακα**), στην έκταση μιας **οκτάβας**. Τις κλίμακες χρησιμοποιούν οι μουσικοί κάθε λαού ως βάση για την δημιουργία της μουσικής και των τραγουδιών τους.

Οκτάβα λέμε τη διαφορά ύψους ανάμεσα σε δύο συνεχόμενες νότες με το ίδιο όνομα.

Αν στη σειρά των επτά φθόγγων ντο - ρε - μι - φα - σολ - λα - σι προσθέσουμε το ντο που βρίσκεται μια **οκτάβα** ψηλότερα σχηματίζουμε τη **φυσική κλίμακα του ντο**.

Οι φθόγγοι που αποτελούν την κλίμακα λέγονται **βαθμίδες**. Τα ονόματά τους είναι:

1η: **τονική** (είναι ο σημαντικότερος φθόγγος, γι αυτό δίνει το όνομά του στην κλίμακα)

2η: επιτονική

3η: μέση

4η: **υποδεσπόζουσα** (είναι ο τρίτος σε σπουδαιότητα φθόγγος)

5η: **δεσπόζουσα** (δεσπάζει - κυριαρχεί μετά την τονική)

6η: επιδεσπόζουσα

7η: **προσαγωγέας** (επίσης σημαντικός φθόγγος. Μας προσάγει – οδηγεί στην τονική)

8η: **τονική** ή όγδοη

Η τονική η δεσπόζουσα και η υποδεσπόζουσα λέγονται **κύριες βαθμίδες**, ενώ οι υπόλοιπες **δευτερεύουσες**.

Είδη κλιμάκων.

Έχουμε πολλά είδη κλιμάκων. Η κάθε μια από αυτές μας δίνει ένα **ιδιαίτερο άκουσμα** που οφείλεται:

- Στον αριθμό των φθόγγων της κλίμακα (**5φθογγη, 6φθογγη, 7φθογγη** κλίμακα)
- Στη διαφορά ύψους που έχουν μεταξύ τους, οι βαθμίδες της κάθε κλίμακας.

Τόνος και ημιτόνιο .

Η διαφορά ύψους ανάμεσα σε δύο **γειτονικές** (συνεχόμενες) βαθμίδες της κλίμακας δεν είναι πάντα η ίδια. Σε άλλες βαθμίδες είναι μεγαλύτερη και λέγεται **τόνος** και σε άλλες μικρότερη και λέγεται **ημιτόνιο** . Ένας τόνος είναι όσο δύο ημιτόνια .

Η σειρά των τόνων και ημιτονίων στην κλίμακα του Ντο είναι: **Τ - Τ - Η - Τ - Τ - Τ - Η** .

Τα δύο ημιτόνια βρίσκονται ανάμεσα στο **μι-φα** και **σι-ντο**.

Σημεία αλλοίωσης του ύψους.

Η **δίεση** # αυξάνει το ύψος μιας νότας κατά ένα ημιτόνιο .

Η **ύφεση** ♭ χαμηλώνει το ύψος μιας νότας κατά ένα ημιτόνιο.

Η **αναίρεση** ♮ επαναφέρει στη φυσική της κατάσταση μια νότα που είχε δίεση ή ύφεση.

Υπάρχουν επίσης και η **διπλή δίεση** **, η **διπλή ύφεση** ♭♭ και η **διπλή αναίρεση** ♮♮.

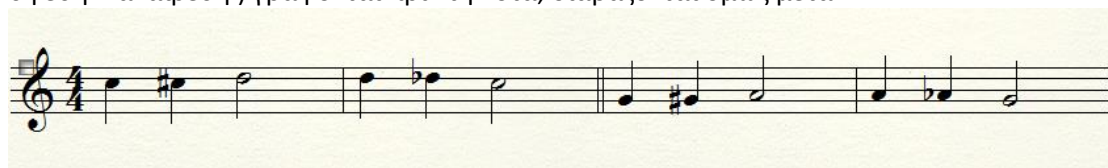
Η δίεση και η ύφεση στην ουσία, μας παραπέμπουν σε ένα φθόγγο που βρίσκεται ένα ημιτόνιο ψηλότερα (δίεση) ή χαμηλότερα (ύφεση) από αυτόν που ονομάζουμε.

Αλλοιωμένοι φθόγγοι.

Ανάμεσα σε δυο γειτονικούς φθόγγους που απέχουν τόνο, υπάρχει ακόμη ένας φθόγγος που χωρίζει τον τόνο σε δύο ημιτόνια: π.χ ανάμεσα στο **ντο** και στο **ρε** υπάρχει ένα φθόγγος (μαύρο πλήκτρο) που είναι ένα ημιτόνιο ψηλότερος από το ντο ή αν το δούμε αλλιώς, ένα ημιτόνιο χαμηλότερος από το ρε .

Το φθόγγο αυτό μπορούμε να τον πούμε **ντο δίεση** ή αλλιώς **ρε ύφεση** . Φθόγγοι που έχουν δίεση ή ύφεση λέγονται **αλλοιωμένοι φθόγγοι**. Στο πεντάγραμμο οι αλλοιώσεις (δίεση - ύφεση – αναίρεση) γράφονται πριν τη νότα, διαβάζονται όμως μετά.

Διατονικά ημιτόνια: αποτελούνται από φθόγγους με διαφορετικό όνομα (μι-φα, ντο#-ρε).

Χρωματικά ημιτόνια: αποτελούνται από φθόγγους με το ίδιο όνομα (ντο-ντο[♭], ρε-ρε[♯]).

Εναρμόνιοι: λέγονται δύο φθόγγοι με διαφορετικό όνομα, αλλά ίδιο ύψος (σολ[♯]-λα[♭]).

ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΑ

Διάστημα λέμε την διαφορά ύψους ανάμεσα σε δύο φθόγγους.

Ο χαμηλότερος φθόγγος του διαστήματος λέγεται **βάση** και ο ψηλότερος **κορυφή**.

Όταν οι φθόγγοι του διαστήματος ακούγονται ο ένας μετά τον άλλο το διάστημα λέγεται **μελωδικό**. Όταν ακούγονται ταυτόχρονα λέγεται **αρμονικό**.

Το διάστημα παίρνει το όνομα του από τον αριθμό των φθόγγων που περιέχει. Παράδειγμα: **ντο – σολ** είναι **διάστημα 5^{ης}** γιατί από το ντο μέχρι το σολ υπάρχουν πέντε φθόγγοι. Έτσι έχουμε διάστημα πρώτης, δευτέρας, τρίτης κ.λ.π.

Το κάθε ένα διάστημα από αυτά μπορεί να έχει τρεις ή τέσσερις μορφές ανάλογα με τους τόνους και τα ημιτόνια που περιέχει:

Την **1^η, 4^η, 5^η και 8^η** συναντάμε σαν **καθαρή, αυξημένη και ελαττωμένη**.

Την **2^η, 3^η, 6^η και 7^η** συναντάμε σε **μικρή, μεγάλη, αυξημένη και ελαττωμένη**.

Σύμφωνα διαστήματα είναι: η **καθαρή 1^η, 4^η, 5^η, 8^η** και η **μικρή και μεγάλη 3^η και 6^η** .

Όλα τα υπόλοιπα διαστήματα είναι **διάφωνα**.